

Рак Олександр Олексійович¹,
Качула Іванна Геннадіївна²

¹Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України,
вул. Тімірязєвська, 1, Київ, Україна, 01014,

²Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
вул. Григорія Сковороди, 2, Київ, Україна, 04655

ВИДИ РОДУ *DROSERA* L. В НЕТИПОВИХ БІОТОПАХ

Вступ. Однією з основних проблем в Україні на сьогодні є збереження біорізноманіття. Особливо гостро стоїть проблема збереження надзвичайно вразливих стенотопних видів флори. Саме види роду *Drosera* є індикаторами змін клімату, коливання рівня ґрунтових вод тощо. Тому дослідження географічного поширення та еколого-ценотичних особливостей місцезростань видів роду *Drosera* є актуальним завданням по збереженню флористичного різноманіття України в цілому. Особливо важливим є вивчення видів роду в нетипових біотопах, що розширює наше уявлення про пластичність та норму реакції цих вузькоспеціалізованих комахоїдних рослин.

Матеріали та методи. Польові дослідження проводились в 2014–2015 рр. з використанням маршрутно-рекогносциційного методу. Географічне поширення видів роду *Drosera* на території України виконані на основі аналізу літератури, за результатами опрацювання гербарних даних Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (KWHN), Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного (KW), Рівненського обласного краєзнавчого музею (ROKM) та даних глобального інформаційного фонду з біорізноманіття GBIF (The Global Biodiversity Information Facility).

Результати. *D. rotundifolia* L. – типовий арктично-бореальний вид. Загальний ареал включає помірну та субарктичну Євразію, Японію та Північну Америку. В Європі поширений в основному в хвойній зоні на території Польщі, Словаччини, Австрії, Німеччини, Данії та Естонії. Значна кількість місцезнаходжень виду зосереджена на території Скандинавських країн (Норвегія, Швеція та Фінляндія).

Для *D. rotundifolia* відомо близько 40 місцезнаходжень виду на території України. Переважна більшість локалітетів *D. rotundifolia* трапляється на Українському Поліссі. Аналіз географічного поширення *D. rotundifolia* свідчить про те, що на території Волинської та Чернігівської областей спостерігається незначне поширення досліджуваного виду порівняно з Житомирською і головним чином з Рівненською областями. В Лісостеповій зоні України локалітети *D. rotundifolia* зосереджено здебільшого на терасах великих річок України: Дніпра (в меншій мірі), Дністра, Сіверського Дінця, Дунаю. Таким чином, місцезнаходження *D. rotundifolia* зустрічаються в 14 областях України: Рівненській, Житомирській, Волинській, Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській, Закарпатській, Черкаській, Чернігівській, Сумській, Харківській, Донецькій, Луганській та Хмельницькій.

D. rotundifolia зростає на верхових болотах, на берегах заболочених озер, а також на трясовинах – сфагнових болотах у напіврідкому мулі. Місцезростання *D. rotundifolia* приурочені до

найнижчих і добре зволжених осокових купин. Також даний вид зустрічається на вологих пісках і в стоячій воді болотних озерець зі сфагновими мохами. *D. rotundifolia* трапляється також на сплавнях, які формуються із зеленої рослинності і стеляться у вигляді ковдри, під якою у значній кількості є вода, а також на меліоративних каналах, де спостерігається неінтенсивне осушення (2,8).

В Рівненському природному заповіднику (Рівненська область, Володимирецький район) в Білоозерському лісництві вид родини *Droseraceae* – *D. rotundifolia* виявлений на лісовій дорозі, що проходить через заболочений сосновий ліс, де в деревному ярусі домінує *Pinus sylvestris* L., а в трав'янистому представлені *Vaccinium myrtillus* L., *Vaccinium uliginosum* L., *Ledum palustre* L., *Oxycoccus palustris* Pers., *Andromeda polifolia* L., *Potentilla erecta* L. В моховому ярусі представлені зелені та сфагнові мохи із переважанням останніх. *D. rotundifolia* L. зростає на дорозі епіфітно на старих колодах із сосни, якими було вислано лісовий шлях. Незвичні еколого-ценотичні умови зростання виду можна пояснити тим, що на дорозі відсутня конкуренція за елементи живлення та світло із представниками порядку *Ericales.*, а деревина є гарним провідником дощової вологи.

***D. intermedia* Hayne.** – арктично-бореальний вид, поширений в Європі, Північні Америці та на Кубі. В Європі зустрічається на території Польщі, Словаччини, Австрії, Німеччини, Данії та Естонії. Значна кількість місцезнаходжень виду зосереджена на території Скандинавських країн (Норвегія, Швеція та Фінляндія).

D. intermedia на території України відомий із 40 локалітетів. Спостерігається поступове зменшення ареалу, що пов'язано з висушуванням боліт (знижується рівень підземних вод). Даний вид поширений переважно на Правобережному Поліссі (Волинська, Рівненська, Житомирська області), зустрічається також в центральній частині Українського Полісся (Київська область). *D. intermedia* є стенотопним видом, який пристосований до ґрунтів, бідних на поживні речовини, зростає на мезотрофних та оліготрофних сфагнових болотах. *D. intermedia* є теплолюбним і, порівняно з *D. rotundifolia*, вологолюбним видом. Зазвичай, *D. intermedia* унікає густо-трав'янистих ділянок. Мало конкурентноздатний вид, насіння проростає на оглеєних типах ґрунтів за умови наявності вологи.

В гідрологічній пам'ятці природи загальнодержавного значення «Озеро Святе» (Чернігівська область, Козелецький район) *Drosera intermedia* Hayne зростає в незвичному для себе угрупованні – разом із *Nymphaea candida* J. Presl & C. Presl. Це пояснюється подальшим заростанням озерної частини гідрологічної пам'ятки природи «Озеро Святе» та перетворенням її на мезо-оліготрофне болото. В деревному ярусі на заболоченій периферійній частині озера зустрічаються *Alnus glutinosa*, *Betula pubescens*, *Pinus sylvestris*, а в трав'янистому – *Calla palustris*, *Eriophorum angustifolium*, *Menyanthes trifoliata*, *Comarum palustre*, *Oxycoccus palustris*, *Utricularia minor*, *Phragmites australis*.

У зв'язку з тим, що всі представники роду *Drosera* є зникаючими стенотопними видами сфагнових боліт та інших рідкісних біотопів і всі види роду крім *Drosera rotundifolia* занесені до Червоної книги України, ми пропонуємо *Drosera rotundifolia* занести до нового видання Червоної книги України в категорії «вразливий».